

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗДАЧІ ЕКЗАМЕНУ З ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Змістовий модуль I. Науково-методологічні засади екологічного права.

Екологічне право як галузь права

Форми взаємодії суспільства і природи, їх розвиток і закріплення в праві. Основні напрямки охорони довкілля.

Розвиток екологічного права як галузі права. Проблеми диференціації і інтеграції природоохоронних норм. Поняття екологічного права. Предмет і метод правового регулювання.

Система екологічного права. Співвідношення земельного і екологічного права. Співвідношення екологічного права і інших галузей права.

Принципи екологічного права. Особливості галузевих принципів екологічного права.

Поняття і види об'єктів екологічного права. Навколишнє природне середовище, як комплексний об'єкт. Природні об'єкти, їх ознаки. Природні ресурси, як об'єкти використання та охорони.

Поняття джерел екологічного права та їх види та система.

Екологічні права та обов'язки громадян.

Поняття та види екологічних прав. Екологічні права в системі прав людини і громадянина. Особливості екологічних прав.

Право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Право громадян на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю і майну громадян, внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище. Право громадян на одержання екологічної інформації.

Гарантії забезпечення екологічних прав.

Екологічні обов'язки громадян України.

Право власності на природні об'єкти.

Поняття і особливості права власності на об'єкти природи. Юридична конструкція права власності народу України.

Конституційні засади інституту власності на природні ресурси. Регулювання власності на окремі природні ресурси галузевими нормативними актами.

Форми власності на природні ресурси. Особливості приватної власності на природні ресурси.

Право природокористування.

Поняття права природокористування. Принципи природокористування. Об'єктивне і суб'єктивне право природокористування.

Види права природокористування. Ознаки загального і спеціального природокористування. Особливості права орендного природокористування.

Суб'єкти і об'єкти права природокористування. Підстави виникнення і зміни права природокористування. Підстави припинення права природокористування.

Зміст відносин природокористування. Загальні і спеціальні права та обов'язки користувачів природних ресурсів.

Правові засади управління в галузі охорони довкілля.

Поняття управління в галузі охорони довкілля. Види управління в галузі охорони природи.

Система органів управління охороною довкілля. Органи загальної і спеціальної компетенції. Спеціально уповноважені органи державного управління охороною

навколишнього природного середовища. Правовий статус центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища України.

Функції управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Види функцій.

Розробка екологічних планів і програм. Моніторинг навколишнього природного середовища. Облік в галузі охорони довкілля. Ведення кадастрів природних ресурсів. Стандартизація і нормування. Поняття, зміст, значення екологічних нормативів. Види нормативів. Екологічний контроль. Поняття, мета, види та методи здійснення екологічного контролю. Суб'єкти державного екологічного контролю. Державний, галузевий, громадський екологічний контроль. Інші функції управління.

Оцінка впливу на довкілля. Об'єкти і суб'єкти оцінки впливу на довкілля. Особливості її здійснення. Порядок здійснення оцінки впливу на довкілля. Висновок з оцінки впливу на довкілля, його правове значення.

Участь громадськості в управлінні охороною довкілля. Форми такої участі.

Економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Суть і мета встановлення економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища. Структура економічного механізму забезпечення охорони довкілля.

Основні елементи економічного механізму. Платність використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища. Фінансування заходів охорони довкілля. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Заходи економічного стимулювання в галузі охорони довкілля. Екологічне страхування.

Юридична відповідальність в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Поняття, види і функції юридичної відповідальності в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Поняття екологічного правопорушення. Структура екологічного правопорушення.

Форми відповідальності за екологічні правопорушення. Кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність, дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення.

Механізм відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю. Специфіка визначення збитків, заподіяних природнім об'єктам. Застосування такс і методик при визначенні розміру шкоди, заподіяної об'єктам природи.

Змістовий модуль II. Право екологічної безпеки.

Поняття та зміст екологічної безпеки

Наукові та законодавчі визначення екологічної безпеки. Правове регулювання національної екологічної безпеки.

Зміст відносин екологічної безпеки. Екологічні нормативи як юридичні критерії екологічної безпеки.

Механізм забезпечення екологічної безпеки. Система заходів забезпечення екологічної безпеки.

Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій

Поняття та ознаки зон надзвичайних екологічних ситуацій. Класифікація зон надзвичайних екологічних ситуацій.

Підстави та порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації та її правовий режим.

Запобіжні заходи та заходи реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру. Ліквідаційні заходи в межах зон надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Правова охорона довкілля в промисловості, сільському господарстві і на транспорті

Основні напрямки охорони довкілля в сільському господарстві. Правові засади забезпечення екологічної безпеки в процесі меліорації земель. Правові засади поводження з пестицидами та агрохімікатами.

Правова охорона довкілля в промисловості. Організаційно-правове забезпечення екологічних вимог в процесі планування, проектування і введення в експлуатацію виробничо-господарських об'єктів. Організаційно-правові та законодавчі засади забезпечення екологічної безпеки при плануванні, будівництві та експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки.

Правова охорона навколишнього природного середовища на транспорті. Правове забезпечення екологічної безпеки при транспортуванні небезпечних вантажів.

Правові засади забезпечення екологічної безпеки у сфері використання ядерної енергії

Поняття ядерної та радіаційної безпеки. Співвідношення понять "радіоекологічна безпека" та "екологічна безпека".

Правове забезпечення екологічної безпеки в різноманітних сферах використання ядерної енергії.

Юридична відповідальність за порушення вимог ядерного законодавства України щодо забезпечення екологічної безпеки. Особливості цивільної відповідальності за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення.

Правові засади забезпечення біологічної та генетичної безпеки

Поняття, ознаки та критерії біологічної та генетичної безпеки. Генетично-модифіковані організми та правові вимоги до них.

Правове регулювання поводження з генетично-модифікованими організмами. Особливості державного управління та регулювання в сфері біологічної та генетичної безпеки.

Юридична відповідальність за порушення правових вимог у сфері біологічної та генетичної безпеки.

Правове регулювання поводження з відходами

Юридичне визначення та ознаки відходів, їх розмежування з іншими суміжними поняттями. Правова природа Жовтого та Зеленого переліків відходів.

Правова характеристика поводження з відходами. Види операцій поводження з відходами.

Відходи як об'єкт права власності. Обов'язки власників відходів, а також місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення екологічної безпеки у сфері поводження з відходами.

Державний облік, ведення реєстрів, паспортизація, моніторинг та інформаційне забезпечення у сфері поводження з відходами як засоби забезпечення екологічної безпеки. Надання дозволів та лімітів на розміщення відходів. Правові засади дозвільної системи у сфері поводження з відходами. Ліцензування операцій поводження з небезпечними відходами.

Змістовий модуль III. Природоресурсне право.

Правовий режим охорони і раціонального використання надр.

Надра як об'єкт правової охорони. Поняття "надра" і "корисні копалини". Власність на надра. Державний фонд надр.

Право користування надрами. Його види. Суб'єкти, об'єкти та зміст права надрокористування. Правове регулювання геологічного вивчення надр. Видобування корисних копалин. Правове забезпечення використання надр, не пов'язане з їх видобуванням.

Порядок надання надр у користування. Дозвільний порядок прередачі надр в користування. Гірничий відвід та порядок його надання.

Особливості видобування корисних копалин місцевого значення і торфу.

Управління в галузі використання та охорони надр. Правові форми контролю за додержанням законодавства в галузі з охорони і використання надр. Геологічний контроль та гірничий нагляд.

Правові заходи по охороні надр. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.

Правовий режим охорони і раціонального використання лісів та інших об'єктів рослинного світу.

Ліс як об'єкт правової охорони. Властивості лісів. Лісовий фонд України. Поняття рослинного світу. Об'єкти рослинного світу, їх правовий режим. Поділ лісів на категорії. Правовий режим окремих категорій лісів.

Права на ліси. Державна, комунальна та приватна власність на ліси. Право користування лісами. Особливості правового режиму постійного та тимчасового користування лісами. Види користування лісами.

Використання лісових ресурсів. Загальне і спеціальне використання лісових ресурсів. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці, другорядних лісових матеріалів. Право побічного лісокористування. Права і обов'язки лісокористувачів. Підстави виникнення права використання лісових ресурсів. Лісорубний і лісовий квиток.

Управління в галузі охорони і використання лісів. Функції управління. Розподіл і перерозподіл лісів. Контроль за використанням та охороною лісів.

Правові заходи охорони лісів та інших об'єктів рослинного світу. Лісорозведення і лісовідновлення. Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства. Особливості таксової відповідальності за лісопорушення.

Правовий режим охорони і раціонального використання вод.

Води як об'єкт правової охорони. Склад водного фонду України. Види водних об'єктів. Власність на води.

Право водокористування. Суб'єкти права водокористування. Види водокористування. Загальне і спеціальне водокористування. Первинне і вторинне водокористування. Спільне і відособлене водокористування. Особливості водних орендних відносин. Підстави виникнення і припинення права водокористування.

Управління в галузі використання та охорони вод. Розподіл і перерозподіл вод. Контроль за додержанням законодавства в галузі охорони і раціонального використання вод.

Екологічні нормативи в галузі охорони і використання вод.

Правові заходи охорони вод від забруднення, засмічення і виснаження. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.

Правовий режим охорони і раціонального використання тваринного світу.

Тваринний світ як об'єкт правової охорони. Об'єкти тваринного світу. Власність на тваринний світ.

Поняття і види користування тваринним світом. Загальне і спеціальне користування тваринним світом. Правове регулювання мисливства. Закон України "Про мисливське господарство та полювання". Правове регулювання рибальства. Інші види використання тваринного світу. Порядок здійснення користування тваринним світом.

Управління в галузі використання і охорони тваринного світу. Контроль за використанням і охороною тваринного світу.

Правові заходи охорони тваринного світу.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ. Такси як форма відшкодування шкоди, заподіяної об'єктам тваринного світу.

Змістовий модуль IV. Природоохоронне право.

Правовий режим охорони атмосферного повітря.

Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони. Особливості атмосферного повітря.

Правові заходи охорони атмосферного повітря. Стандартизація і нормування в галузі охорони атмосферного повітря.

Система організаційно-правових заходів охорони атмосферного повітря в процесі реалізації різних видів діяльності.

Державний контроль за охороною атмосферного повітря. Система органів державного контролю. Компетенція органів державного контролю за охороною атмосферного повітря.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.

Правовий режим екологічної мережі України.

Поняття та особливості екологічної мережі.

Складові елементи екологічної мережі України Правовий режим окремих елементів екомережі. Ключові, сполучні, буферні та відновлювані території екомережі.

Порядок формування та функціонування екологічної мережі України. Система органів державного управління в цій сфері.

Правовий режим природно-заповідного фонду.

Поняття і склад природно-заповідного фонду.

Форми права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Правові форми та види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Правовий режим природних і біосферних заповідників. Правовий режим національних парків. Правовий режим інших об'єктів природно-заповідного фонду.

Управління в галузі охорони і використання природно-заповідного фонду. Створення об'єктів природно-заповідного фонду. Контроль за додержанням правового режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

Правовий режим рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон.

Поняття та особливості рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Законодавство про охорону і використання рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон.

Порядок утворення рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон.

Правові форми використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон.

Види рекреаційних зон.

Правовий режим охорони виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу

Законодавство про виключну (морську) економічну зону та континентальний шельф, його місце в системі екологічного законодавства. Суверенні права і юрисдикція держави щодо охорони і використання ресурсів виключної (морської) економічної зони.

Правові форми використання, охорони і збереження природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу.